

palma victoriæ, et fructu honorum operum tibi valeant apparere. Per eund., etc.

Deus, qui Filium tuum unigenitum pro redemptione nostra dignatus es ad nos dirigere, ut populum tuum in peccati profundo ab initio demersum a morte ad vitam revocares, et chyrographo lætali deleto sanguine Filii tui gentibus innovares regnum. Deus, qui dispersa congregas, et congregata conservas; qui populis obviam Christo ramos portantibus benedixisti; benedice etiam hos palmarum et ceterarum frontium ramos, quos tui supplices ad nominis tui gloriam fideliter suscipiunt; ut in quocunque loco altari fuerint, inibi manentes tuam benedictionem consequantur: et omni adversa valitudine fugata dextera tua protegat quos redemit. Per eundem, etc.

Deus qui per olivæ ramum pacem terræ nuntiari jussisti, præsta quæsumus: ut hos palmarum, ceterarumque frondium ramos ita tua cælesti benedictione sanctifices; ut omnibus locis, ad quæ portati fuerint, contra antiqui hostis insidias pacem et benedictionem valeant sine fine conferre. Per, etc.

Benedice Domine quæsumus hos palmarum, sed olivarum ramos; etiam Domine deprecamur: ut prædicta arborum germina ita sanctificare digneris, ut loca, ad quæ portata fuerint, sanctificata effleantur: quo omnis iniquitas seu illusio demonum abscedat, et tua nos semper dextera protegere dignetur. Per D. n. J. Ch. F. t. qui t. v. et r. etc., per omnia sæcula sæculorum. Amen.

A Dominus vobiscum Et cum spiritu tuo.
Sursum corda. Habemus, etc.
Gratias agamus, etc. Dignum, etc.

Vere dignum et justum est, etc. æterne Deus. Conditor mundi, omniumque creaturarum mirabilis dispositor, qui inter ipsa mundi primordia, cum ex nihilo cuncta conderes; ligna quoque fructifera et diverso usui congrua terram producere jussisti; ac post maledictum interdictæ arboris universa nobis per obedientiam unigeniti tui in benedictionem convertisti: benedice etiam hos multigenarum arborum ramos, inter quas præcipue arbor olivæ pinguedine cuncta præcellit; per quam etiam cum crimina mundi diluvio quondam expiarentur diffuso, columba ramum ejusdem deferens pacem terris redditam nuntiavit: nec non et innocens turba Spiritu sancto afflata, unigenito tuo Domino nostro Jesu Christo pro totius mundi salute passuro obviam currens, palmarum, et hujus arboris ramos abscidens, ac vestigiis ejus subternens jam quasi triumphatorem de mortis principe ostendebat.

Te Domine suppliciter deprecamur: ut qui annua devotione ejusdem Redemptoris nostri sacratissimam passionem prævenire nitimur; ipso adjuvante palmam victoriæ tenentes, atque oleo misericordiæ intrinsecus refulgentes, in ejus sancta resurrectione præmium vitæ et immortalitatis coronam percipere mereamur. Per eundem Dom.

BENEDICTIO OLEI

IN COENA DOMINI.

(Ex cod. bibl. Cæs. Vind. sæc. x vel xi theol. num. 359).

Ipsa die sonentur campanæ ad Missam, et ad cæteras horas, sicut mos est diebus sollemnibus, ut omnes veniant ad Ecclesiam, in qua Chrisma mos est consecrari, et sic sileant usque in sabbatum sanctum. Presbyteri vero et cæteri clerici, hora tertia induant se vestimentis sollemnibus, et diaconi dalmaticis, atque subdiaconi albis sericis induantur, et stent in ordine suo, singuli in Ecclesia expectantes, usque dum veniat dominus Pontifex cum processione plenaria ad Missam, sicut diebus sollemnibus solet, cum VII. diaconibus et totidem subdiaconibus et ceroferariis et VII. cereostatis et duobus turribulis cum incenso. Cantor autem et scola statim ut jussum fuerit imponat introitum ad Missam: Nos autem gloriari, cum psalmo et Gloria, et versu et Kyrie eleison.

Tunc dicat pontifex: Gloria in excelsis Deo, quo finito dicat orationem plenitur, sicut aliis diebus, Pax vobis. Æ. Et cum spiritu tuo. Orat. Deus a quo et Judas proditor. Tunc legatur epistola Pauli ad Co-

C *rinthios: Fratres convenientibus vobis in unum, usque, ut non cum hoc mundo damnetur. Gr. Christus factus est. ÿ. Propter quod Deus. Ante Evangelium portentur candelæ et incensum sicut mos est, legitur Evangelium secundum Joannem: In illo tempore. Ante diem festum Paschæ sciens Jesus quia venit hora ejus. Usque, quemadmodum ego feci, vobis ita et vos faciatis. Perlecto Evangelio, facto ad populum sermone dicat pontifex: Dominus vobiscum. Et cum Sp. t. et Oremus. Deinde canitur offertorium Dextera Domini. Offerentibus presbyteris et cæteris qui voluerint, tunc dicatur secreta. Ipse Tibi Domine, etc. (ut tom. I Mon pag. 72.)*

D *Sequitur Præfatio, et dicat pontifex Te igitur ordine suo ubi usque dicitur Communicantes et diem sacratissimum celebrantes, quo Dominus noster Jesus Christus pro nobis est traditus, sed et memoriam venerantes. Sequitur: Hanc igitur oblationem servitutis nostræ et cunctæ familiæ tuæ quam tibi offerimus ob diem in qua Dominus noster Jesus Christus tradidit discipulis suis corporis et sanguinis sui mysteria celebranda, quæsumus Domine, ut placatus accipias et reliq. usque Qui pridie quam pat-*

retur pro nostra omnium salute hoc est hodie accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas.

Tunc offeratur pontifici oleum de ampullis quas offerunt populi ad unguendos tam infirmos quam energumenos, et in ultimo antequam dicatur, Per quem hæc Domine semper bona creas, exorcizet et benedicat illud tam ipse quam omnes presbyteri qui assunt, ut tantum possit a circumstantibus audiri.

EXORCISMUS OLEI.

Exorcizo te immundissime spiritus omnisque incursio stantæ et omne fantasma, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut recedas ab hoc oleo, ut possit effici unctio spiritalis ad corroborandum templum Dei vivi, ut in eo possit Spiritus sanctus habitare, per nomen Dei Patris omnipotentis, et per nomen dilectissimi Filii eius Domini nostri Jesu Christi. *Et non peragatur conclusio.*

Alia. Emitte Domine Spiritum tuum paraclitum de cælis in hanc pinguedinem olivæ, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refectionem corporis ut tua sancta benedictione sit omni tangenti unguentum salubre medicina cælestis, tutamen mentis et corporis, ad evacuandos omnes dolores, omnesque infirmitates, omnemque ægritudinem mentis et corporis, unde unxisti sacerdotes, reges, et prophetas, et martyres. Chrisma tuum perfectum Domino nobis a te benedictum permanens in visceribus nostris. In nomine Domini nostri J. Ch. (215).

Tunc dicatur: Per quem hæc omnia, etc. Præceptis salutaribus moniti et divina institutione formati audemus dicere: Pater noster. *Et oleum reportetur et in loco suo conservetur. Missa vero in ordine suo agatur, usque dum benedictiones episcopales solvantur.*

Tunc communicet solus pontifex ante altare, et diaconus ei offerat calicem et non frangat oblatas nisi eam solam unde ille communicat illo tantum in die. Postquam communicaverit, ponat diaconus calicem super altare. Deinde acceptam a subdiacono patenam ponat juxta calicem de altare sinistro, et statim a duobus diaconibus utrumque cooperiatur de sindone munda, quam prius præparaverant in ora altaris e regione post corporalem expansam. Tunc Dominus episcopus vadat ad sedem suam cum diaconibus et expectet.

DE CONSECRATIONE PRINCIPALIS CHRISMATIS.

Expectante vero in sede sua pontifice veniant ad sacrarium XII presbyteri et cæteri clerici quantum opus sit ad deferendum cum omni decore oleum chrysmale, et oleum catecuminorum et neophytorum usque in ecclesiam ante episcopum. Sint enim idem parati presbyteri et cum eis cæteri clerici casuibus et solemnibus vestimentis.

(215) In eod. Vind. th. 277. sæc. XII vel XIII, alio sequentia adduntur.

Et non peragatur conclusio; item benedictio ejusdem olei: « Domine qui studios salutis humanæ creaturis tuis vim benedictionis indidisti, ut animarum nostrarum sanctificationis utilitas creaturarum etiam corporalium ministerio nostris salutem temporibus tribueretur; infunde sanctificationem tuam huic oleo, ut quæ unxerit membra, fugalis insidiis adversariæ potestatis susceptione præsentis olei Spiritus sancti

A Tunc duo acoliti accipientes duas ampullas, quæ ad chrysmum et ad oleum catecuminorum consecrari debent, et procedant, et ordinent se illi presbyteri, et prædicti clerici rite et ordinabiliter ita ut primum ambulent duo acoliti cum candelabris et ardentibus cereis. Deinde portentur duæ cruces et inter illas medium chrysmale oleum. Post eas portetur evangelium, ut impleatur omne bonum. Postea sequantur bini et bini illi XII presbyteri testes et cooperatores ejusdem sacrosancti chrysmalis mysterii. Tunc vero subsequantur pueri in laudem ejusdem mysterii concinentes hos versus.

Audi iudex mortuorum una spes mortalium.

Audi voces proferentium donum pacis prævium.

ŷ. O Redemptor sume carnem temet concinentium.

ŷ. Arbor feta alma læ hoc sacrandum protulit.

Fert hoc prona prensens turba salvatori sæculi.

O Redemptor.

ŷ. Stans od aram imo supplex iafulatus pontifex.

Debitum persolvit omne consecrato chrysmate.

O Redemptor.

ŷ. Consecrare tu dignare Rex perennis gloriæ.

Hoc olivum signum vivum jera contra dæmonum.

O Redemptor.

ŷ. Ut novetur sexus omnis unctione chrysmatis.

Et medetur sauciata dignitatis gloria.

O Redemptor.

ŷ. Lota mente sacro fonte aufugantur crimina.

Uncta fonte sacrosancta influat carismata.

O Redemptor.

Corde natus ex parentis alvum implens Virginis.

Præsta lucem claude mortem chrysmatis consor-

O Redemptor.

[libus.

Sit dies hæc festa nobis sæculorum sæculis.

Sit sacrata digna laude nec senescat tempore.

O Redemptor.

Venientibus autem eodem ordine in chorum et stantibus ad orientem versis versibusque finitis interdum ordinent se lectores, hostiarii, acoliti et subdiaconi, et stent in ordine suo secundum eorum gradum, ubi ascenditur ad altare tanti, ut subdiaconus sit sextus in eminentiori loco, et juxta eum archidiaconus qui legebat, et ita involutam ampullam suscipientes per ordinem ut ascendat. Et ut pervenerit ad archidiaconum, ille perferat eam ita involutam ante pontificem. Interim autem unus subdiaconus deferens vasculum cum balsamo alii diacono et ille pontifici.

Tunc ordinentur circa episcopum hinc atque hinc eadem candelabra et cruces et thuribula atque evangelium. Necnon et prædicti presbyteri XII testes et

gratia salutaris debilitatem expellat, et plenam conferat sospitalem in nomine Domini nostri Jesu Christi. » *Et non peragatur conclusio.* Item benedictio ejusdem olei ad omnem languorem quocunque tempore, et nulla in hujus olei benedictione conclusio dicatur antequam subinferatur. » Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas. In tuo nomine, Deus Pater omnipotens, et Jesu Christi filii tui Domini nostri signo et in virtute Spiritus sancti hanc creaturam olei exorcizamus. » *Hic dicatur:* « Per quem, » etc.

adjutores ejusdem mysterii, ita ut diaconi stent post dorsum episcopi, presbyteri vero a dextris et a sinistris. Cruces vero et cætera utrinque inter illos media. His ita constitutis convertat se episcopus aut cui ille præceperit tam ad clerum quam ad populum, et faciat sermonem de confectione chrysmatis congruentem. Deinde convertat se ad Orientem, et intret in consecrationem principalis chrysmatis. Et primo misceat balsamum cum oleo, deinde halat ter super illam ampullam, et dicat lenta voce :

Exorcizo te creatura olei per Deum Patrem omnipotentem, etc. (ut tom. I. Mon. p. 74.) Per omnia sæcula sæculorum. Amen. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Sursum corda. Habemus ad Dnum. Gratias agamus Dno Deo nostro. Dignum et justum est. Vere dignum et justum est, æquum et salutare. Nos tibi semper et ubique gratias agere, etc. (ib. p. 76.)

Finita benedictione dominus Episcopus salutet Chrisma novum et ministri qui juxta eum sunt, et ita iterum per ordinem descendat, sicut ascendit. Et tenente ampullam accolito deferatur omnibus cooperta ad salutandum per ordinem, ut a nemine nuda videatur. Hoc autem facto summo honore procuretur, usque dum altera ampulla ascendat et iterum descendat, ut ambæ honorifice ad locum suum redeant.

EXORCISMUS OLEI.

Descendente autem ampulla cum Chrismate statim alia cum oleo catecuminum cooperta ascendat sicut prior usque ante Episcopum. Et halat in ipsam ter sicut in priorem, sed tacite ordine quo supra detatam, et imprimis faciat ei exercisum, et benedicat eam quasi legens lectionem.

Exorcizo te creatura olei in nomine Dei Patris omnipotentis etc. (Tom. I Mon. pag. 74. col. 1.)

Tunc dicat Dominus vobiscum. Deus incrementorum, etc. (ib. pag. 75.)

Tunc dominus Episcopus et qui juxta eum sunt salutent eam et descendat per ordinem sicut altera, et deferatur omnibus ad salutandum, his ita peractis eodem ordine et decore quo ascenderunt in ecclesiam redeant ambæ ad sacrarium; tunc lavet pontifex manus et diaconi vadunt ad altare, et discoperiant sancta. Et pontifex veniens ad altare dividat oblatas ad frangendas, et communicet omnis populus ordine suo et sumat de ipsis oblatas integras ad servandum usque mane diei parasceve, de quibus communicent absque sanguine Domini, sanguis vero eadem die penitus consumatur. Et scola dicente Agnus Dei absque osculo et communionem. Dominus Jesus. cum psalmo et gloria. Fractis autem oblatis communicent presbyteri primo, postea diaconi, et cæteri omnes. Et ita perficiatur Missa ordine suo. Ad Compl. Refecti vitilibus alimentis. Super populum. Concede quæsumus Domine, ut perceptum novis.

Et pontifex descendat in sacrarium mandans presbyteris quod voluerit, tunc Chrisma novum misceatur cum veteri, si quid residuum sit, similiter et oleum, et ita dividatur per presbyteros, et finita sunt ista.

Ad vesperum in cæna Domini. Non dicatur Deus in

adjutorium. Sed antiph. Calicem salutaris. Ps. Credidi propter Ant. Cum his qui oderunt. Ps. Ad Dominum. A. Ab hominibus iniquis. Ps. Eripe me. A. custodi me a laqueo. Ps. Domine clamavi. A. Considerabam ad dexteram. Ps. Voce mea. Lectio non dicatur nec versus. Sed antiph. Cœnantibus autem. Ps. Magnificat. Oratio ad Vesperum. Deus cujus cœnam sacratissima veneramur ut ea digni inveniamur, munda nos quæsumus a sordibus peccatorum, qui ad insinuandum nobis humilitatis exemplum pedes tuorum dignatus es lavare discipulorum qui cum Deo Patre. Cum autem scola primum antiph. dicit. Calicem salutaris. Statim duo acoliti parati cum nigris casulis incipient expoliare altaria, usque dum finitur vespera postea tolluntur. A vespera autem hujus diei nuda sunt altaria usque in mane sabbati: Expletis omnibus procedit dominus Episcopus cum omni alacritate cum presbyteris et clero si vult ante vel post cibum ad locum ubi mandatum vult perficere. Unus ex subdiaconis cum Evangelio et pueri cum cruce et duobus cereis ardentibus et incenso, parati procedunt cum archidiadono in locum ubi fratres ad mandatum conveniunt. Et primo omnium legitur evangelium secundum Joannem, Ante diem festum paschæ. Deinde fratribus mutuo sese lavantibus cantantur antiph, de cæna Dni. Cœna facta dicit Jesus. Ps. Miserere mei, A. Postquam surrexit. Ps. Deus misereatur nostri. A. Si ego Dominus et magister. Ps. Quam dilecta. A. In hoc cognoscent. Ps. Domine exaudi. A. Dominus postquam. Ps. Beati immaculati. A. Dilegamus nos. Ps. Ecce quam bonum. A. Mandatum novum. A. In diebus illis. A. Ante diem festum. A. Vos vocatis me. A. Domine tu mihi lavas. Oratio post mandatum. Post lavacrum pedum, et post fractionem panis dominus Episcopus vel presbyter pronuntiat hos versus: Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi. Tu mandasti mandata tua, custodiri nimis. Tu lavasti pedes discipulorum tuorum. Opera manuum tuarum Dne non despicias in eternum.

Adesto Domine officiis nostræ servitutis, quia tu pedes lavare dignatus es tuis discipulis. Ne despicias opera manuum tuarum, quæ nobis retinenda mandasti, ut sicut hic exteriora abluuntur inquinamenta sic a te omnium nostrum interiora laventur peccata, quod ipse præstare dignetur qui vivis, etc. Alia. Deus qui discipulorum tuorum pedes abluens pio affectu eis exemplum præbuit, mandatumque dedisti. Concede propitius ut per obsequium mandatorum tuorum eorum obtentu de tuo lætemur aspectu, quod ipse præstare. Alia. Annue misericors Deus, ut qui divina præcepta violando a paradisi felicitate decidimus, ad æternæ beatitudinis redeamus accessum per tuorum custodiam mandatorum. Quod ipse præstare.

FERIA V. COENA DOMINI.

Media nocte surgendum est, et tangitur signum, et post hæc non tangitur nisi in nocte sanctum (sanctia) Paschæ ad matutinum; at vero ecclesia omni hujus

decretur, et more solito Deus in adiutorium meum non dicant, nec Gloria. Nec Invitatorium; sed cantor incipit in psalmis (mo) antiphonam, sicut in antiphonarium (rio) continetur; nec presbyter complet in fine orationem, sed tacite surgendum est, et lector benedictionem petat: et quando finit, non dicit. Tu autem, sed ex verbis lectionum jubentur facere finem. Lectiones vero legantur tres de lamentatione Hieremix prophetæ, ubi dicit: Quomodo sedet sola civitas, usque Cogitavit Dnus dissipare murum filix Sion; tres de tractatu sancti Augustini in psalmo (num) Exaudi Deus orationem meam primo (num). Tres de apostolo ubi ait I. ad Corinthios cap. xi. Ego accepi a Dno, quod et tradidi vobis. VIII psalmos. VIII lectiones. VIII responsoria, cum antiphonas (is) omnia complenda sunt. Sequitur matutinum: matutino completo non dicatur Kyrie eleison, nec Et ne nos inducas in temptationem. Hora autem tertia ingressi sacrum induuntur dalmaticis tam pontifice, quam omnes diaconi, vel omni ornamento, sedente pontifice in sella sua, et præparatur ampullæ duæ cum oleo, quarum melior defertur pontifici, ut accepto balsamo et commiscitato cum oleo manu sua impleat eam, illam vero aliam ministri teneant plenam; et pontifex lotis manibus procedit cum septem cereostula (is) ad Missas (216), dicta antiphona ad Introitum: Nobis autem glori (ari) oportet. Sequitur Gloria in excelsis Deo.

Dicit orationem:

Deus a quo et Judas reatus sui pœnam et confessionis, etc. Legitur apostoli lectio: Fratres, convenientibus vobis in unum, usque ut non cum hæc mundo dampnemur. Sequitur Grad. Chr⁹ factus est pro nobis obediens usque ad mortem. Legitur evangelium secundum Johannem caput XIII. In illo tempore sciens Dnus quia venit hora ejus: usque quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. Canitur offertorium: Dextera Dni. Sequitur super oblata: Ipse tibi quæsumus Dne. Et dicit pontifex ordine suo usque ubi dicit: Communicantes et diem sacratissimum celebrantes, quo Dnus noster Jesus Christus pro nobis est traditus; sed et memoriam. Sequitur: Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus ob diem, in qua Dnus noster Jesus Christus tradidit discipulis suis corporis et sanguinis sui mysteria celebranda, quæsumus Dne ut placatus accipias. Qui pridie, quam pro nostra omnium salute pateretur, hoc est hoc est, accepit panem in sanctas ac venerabiles. Item in ultimo antequam dicatur: Per quem hæc omnia Dne semper bona creas, levantur de ampullis quas offerunt populis; et benedicit tam dominus papa, quam omnes presbyteri.

BENEDICTIO OLEI PRO INFIRMIS.

Emitte Dne Spiritum sanctum tuum quæsumus, etc. Sequitur Per quem hæc omnia. Qua expleta communicat episcopus solus ante altare, et diaconus confir-

mat eum cum calice, illa tantummodo die, postquam communicaverit, ponit calicem super altare. Deinde acceptam a subdiacono patenam ponit juxta calicem de latere sinistro, et statim cooperitur a duobus diaconibus utrumque de sindone munda, quam prius præparaverant in ore altaris e regione pontificis post corporalem expansum; et continuo duo acolyti involutas ampullas cum sindone alba serica, ita ut videri possint, a medio tenent in brachio sinistro projectis sindonibus super scapulam sinistram, ita ut pertingat scapulam dextram, quatenus possint dependentia retinere; a quibus sub humero stantibus venit subdiaconus, et accipit ampullam commixtam una cum sindone, et dat eam archidiacono, et ille defert pontifici ante altare; tunc pontifex respiciens ad orientem, et diaconus tenens ante ipsum ampullam in sinistro brachio revolutam in sindone, ut supra diximus, et dicit pontifex: Sursum corda. R. Habemus ad Dnm. Gralias agamus Dno Deo nostro. R. Dignum et justum est. Et intrat in consecrationem chris-matis excelsa voce, sed antequam benedicatur,halat ter in ampullam

VD. et justum est, æquum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Dne sancte Pater omnipotens æternæ Deus; qui in principio et inter cætera, etc.

EXORCISMUS OLEI.

Deus incrementorum et profectum spiritualium, etc. Qua expleta benedicit ampullam olei ordine quo supra delatam, et similiter halat in ipsa sed tacite, ampullam autem, quæ cum chris-mate est, statim ut benedicta fuerit, cooperitur, ut anima nuda videatur, sed tenente eam arcollito, omnes eam per ordinem salutent, quam Episcopus et diaconi prius nudam salutant. Hoc expleto, ablotis manibus Pontifex venit ante altare, et communicat omnis populus ordine suo, et servant de sancta usque in crastinum.

AD COMPLENDUM.

Refecti vitalibus alimentis, quæsumus Domine Deus noster, ut quod tempore mortalitatis exequimur, immortalitatis tuæ munere consequamur. Per. Ea vero die hora nona faciebat executi ignem de lapide in loco foris basilica, si ibi oratorium habuerit, in porta ibi executiunt; sin vero, in loco in quo consideraverit. Prior ita ut ex eo possit candela accendi; quæ candela in arundine debet poni, et a mansionario Ecclesie vel loco ubi accenditur lampas; una servetur usque in Sabbatum sanctum ad illuminandum cereum, qui eodem die benedicendus est ordine, quo in sacramentorum continetur. Ipsa vero die omnes diurnale officium insimul canunt. A vespere autem hujus diei nuda sint altaria usque in mane Sabbato.

FERIA VI IN PARASCEVEN.

Media nocte surgendum est, dicuntur VIII psalmi cum responsoriis; tres lectiones de lamentatione Hieremix prophetæ ab eo loco, ubi ait: Cogitavit Dnus dissipare, usque misericordie Dni multæ. Tres de tractatu S. Augustini de psalmo LXIII. Tres de Apostolo ubi ait

(216) Tota missa in M. R. orationes autem sequentes peræque eodem in Pontificali R. leguntur.

ab Iberæos cap.V. Festinemus ergo egredi. Deinde sequitur Matutinum; lucernæ extinguuntur; lumen autem ecclesiæ (hd) ab initio cantus nocturni inchoatur extingui hoc tamen ordine, ut ab introitu ipsius ecclesiæ incipiat paulatim tutari, ut verbi gratia, peracto primo nocturno videatur eorum pars tertia esse extincta: medio nocturno iterum tertia; tertio vero expleto, exceptis septem lampadibus, nihil luminis relinquatur; quæ in matutino hoc ordine extinguuntur; in initio psalmi primi sit custos semper paratus in loco dextræ partis ecclesiæ prope lampadibus; at ubi audierit antiphonam tenens cannam in manu sua tutat lampadem unam; in fine psalmi ipsius aliam sinistræ partis, sic una ex parte una, alia ex alia tutantur usque ad evangelium, in evangelio vero tutatur in ecclesia lampas.

Hora tertia procedit Pontifex, vel qui vicem illius tenuerit in ecclesia statuta infra urbem, non tamen in majore ecclesia; qui dum veniens de sacrario processerit ante altare ad orandum super oratorium, sicut mos est, statim ut surrexerit, cum silentio ascendit ad sedem, quo sedente statim subdiaconus ascendit ad legendum, et post lectionem cantatur canticum: Dne audivi cum versibus suis, et dicit Pontifex: Oremus: et Diaconus: Flectamus genua; et orat diutissime, et dicit Levate, et dicit (forsan orationes) quas ut finierit, omnes tacite exeunt foras; Presbytero vero ecclesiarum sive de urbe, seu de suburbanis, vadunt per ecclesias suas, ut hoc ordine cuncta ad vesperam faciant, hoc tantum mutantes, ut ubi Pontifex meminit apostolicum, ipsi nominent episcopum suum. Post orationes præparatur crux ante altare, interposito spatio inter ipsam et altare sustentata hinc inde a duobus accolitis; posito ante eam oratorio, venit Pontifex, et adoratum deosculatur crucem; deinde Episcopi, Presbyteri, Diaconi, et cæteri per ordinem, deinde populus; Pontifex vero sedet in sede usquedum omnes salutent. Presbyteri vero duo priores, mox ut salutaverint, intrant in sacrarium, vel ubi positum fuerit corpus Dni, quod pridie remansit, ponentes eum in patenam, et subdiaconus teneat ante ipsos calicem cum vino non consecrato, et alter subdiaconus patenam cum corpore Dni; quibus tenentibus accipit unus presbyter patenam, et alter calicem, et desert super altare nudatum; Pontifex vero sedet, dum persalutat populus crucem, nam salutante Pontifice vel populo crucem, canitur semper antiphona: Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit, venite adoramus. Dicatur psalmus CXVIII. qua salutata et reposita in loco suo descendit Pontifex ante altare, et dicit: Oremus: præceptis salu-

taribus moniti, et divina institutione formali audeamus dicere: Pater noster qui es in cælis. Sequitur: Libera nos quæsumus Dne ab omnibus malis. Cum dixerint Amen. Sumit de sancta, et ponit in calicem nihil dicens, et communicant omnes cum silentio, et expleta sunt universa, et dicit Pontifex: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, pax tibi. Et cum spiritu tuo. Et post paululum vespera dicit unusquisque privatim, et sic vadunt ad mensam.

SABBATO SANCTO.

Media nocte surgendum est; dicuntur novem psalmi cum responsoriis, tres lectiones leguntur de lamentatione Hieremiæ ab eo loco ubi dicit: Misericordiæ Dni multæ, usque in finem. Deinde leguntur homiliæ sanctum Patrum, ad ipsum diem pertinentes, et in candelis accendendis vel extinguendis, sicut superius habetur. Post horam tertiam sabbato procedunt, qui baptizandi sunt, ad ecclesiam, et ordinantur per ordinem sicut scripti sunt, masculi in dextram, femine in sinistram, faciens crucem sacerdos in frontibus singulorum. Postea imposita manu super capita singulorum dicit:

Item expleta tangit singulis nares et aures de spulo, et dicit: Epheta, quod est adaperire in odorem suavitatis. Tu autem effugare diabole, adpropinquabit enim judicium Dei. Postea tangit de oleo sancto scapulas et pectus, et dicit: Abrenuntias satanæ? et Abrenuntio: et omnibus pompis ejus: et omnibus operibus ejus? et Et ego te linio oleo salutis in Christo Jesu nostro propitiatus in vitam æternam, pax tibi. Hac expleta, ambulat id circuitum inposita manu super capita eorum decantando excelsa voce: Credo in Deum, vertit se ad feminas, et facit similiter. Postea dicitur eis ab archidiacono: Orate electi, flectite genua, et post paululum dicit: Levate, complete orationem vestram in unum, et dicite amen; et respondent omnes amen. Iterum admonentur ab archidiacono his verbis: Caticumini recedant; si quis caticuminus est, recedat; omnes caticumini exeant foras. Iterum dicit diaconus: Filii karissimi revertimini in locis vestris expectantes horam, qua possit circa vos Dei gratia baptismi operari. Hora nona ingrediuntur in sacrarium sacerdotes et levitæ, et induunt se vestimentis, cum quibus vigiliis celebrare debent, et accenso cereo procedunt omnes simul de sacrario cum ipso cereo in ecclesiam cum silentio, nihil canentes et ponitur in candelabro ante altare, et unus diaconus rogat unum de sacerdotibus vel levitis, qui ibidem revestiti adstant, pro se orare; et ut surrexit, dicit ipse diaconus: Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Et dicit orationem istam,

BENEDICTIONES VARIÆ

BENEDICTIO CEREB.

Expletis lectionibus statim veniens unus minister, tenens ampullas in manibus suis, stans in dextro cornu

altaris; et tunc ascendit ipse præcedens pontificem ad fontes; tunc deinde scola descendit ad fontes ad letaniam faciendam, expectantes parati pontificem; et